

Վրանտ այլ կողմնական գործողութեան զբաղած է, որը թողուն պահել կուգէ առ այժմ :

Ուշմանդի թերթերն կ'աւելուն թէ Հոնտեր Լինչուորթի վերայ յարձակեցաւ . և յետոյ մղուեցաւ :

Չարլստոնի պահակապետն բաղարն ուժակոծութենէ ազատելու համար հինգ հրետանային զօրապետներ (գերի) անոնց կրակին նշաւակ ըրաւ, և իմացուց պաշարողներուն, որք իրենց կառավարութեանն ծանուցանելով՝ հրաման առին որ իրենք ալ հարաւային գերի գորապետներ անոնց կրակին նշաւակ ընեն :

— Չինաց քաղաքներն Անգլիայի եւ Սաբոն գնդի, որ Կորդոն Գնդապետի հրամանին տակն է, Շանգ-Շո-Փու քաղաքի վերայ ըրած ծախողակի յարձակումն կ'ծանուցանեն, ուր 6 եւրոպացի աստիճանաւոր սպանուեցան և 21 հոգի վիրաւորեցան :

— Լորդ Գրէյ անցեալ գիշեր, ըրդերու Խորհրդարանի առջև դրաւ իր խոստացած զեկուցումն Անգլիոյ և Յապոնի յարաբերութեանց մասին, պախարակեց Բրիտանիոյ կառավարութեան բռնած ընթացքն այն եւ այլ արեւելեան ազգերու նկատմամբ և յաւելցուց թէ հարկ է թափուհիին ուղերձ մատուցանել խնդրելով որ Յապոնի հետ եղած դաշին մէջ « երկու տէրութեանց մէջ բարեկամական առեւտուրն եւ երթեւեկն ջանացուի գորացնել երկու աշխարհաց փոխութեան յարաբերութեան համար » : Կոմս Ռոբըլ ապահովիչ ոճով պատասխանեց : Դա ցաւակցաբար խօսեցաւ բաղմամբ Անգլիայուց անուանարկ ընթացքի վերայ գուրտի երկիրներու մէջ եւ յաւելցուց թէ մեր գործակալներն ամեն ճիգն կ'ընեն որ գէշ շուրթներն շտկեն . եւ թէ գիտէ ինքն որ այն պիտի բաներ այլ ևս չպիտի պատահին : Ասոր համար կոմս Գրէյի որոշումն 11 բուէից դէմ 30 բուէից առաւելութեամբ մերժուեցաւ :

— Պրոնսայի բոլոր Յուդանդի տնտեսութիւնն իրենց ձեռքն առին . եւ Ղաներու գործակալներն իրենց գործակալաց տեսչութեան տակ գրին, որոց յանձնուած է հարկահանութիւնն . որուն, իրեն յաւելուած, Կոմիսնհագէն եկած մէկ հեռագիր կ'հաստատէ թէ բնակչաց վերայ ամենաճանր տուրք դրուեցան :

— Գերմանիոյ միաբանեալ տէրութիւններն իրենց զօրն կ'աւելունեն, օր աւուր, Ղաներու հողին վերայ եւ թշնամական գործողութիւններն այն աստիճան կ'ամին սատակացունել որ Անգլիոյ կառավարութիւնն զինեալ միջամտութիւն ընելէ հրաժարի : Անոնց միտքն է, բոլոր կղզիներուն տիրելէն յետոյ Կոմիսնհագի վերայ քալել :

— Հասարակաց Խորհրդարանին մէջ երէկ գիշեր Պ. Ղարայեյի Ղաներու-Գերմանացուց պատերազմի վերայ հակաճառութիւն պիտի բանար : Դա խնդրէ պիտի Խորհրդարանէն յայտնել թէ Տերութեան վարչութիւնն չկրցաւ ոչ միայն Ղան մարդի ամբողջութեանն եւ անկախութեանն օգնել . « այլ եւ Անգլիոյ օրինաւոր ազգեցութիւնն Եւրոպայի տրքունեաց առջև նուաստացուց եւ խաղաղութեան երաշխաւորութիւններն պակսեցուց » :

— Տունիսի թէյն 4,000 զօր խաւրեց ասպատակներու դէմ : Երազայն տեղեկութեանց նայելով՝ Տունիսի ասպատակութիւնն ոչ ինչ հողորդակցու-

թիւն չունի Ապերիայի ասպտակներուն հետ :

— Աֆղանիստանի Ամիրն իր եղբարցմէ մէկուն յաղթեց, որ Բրիտանացուց երկիրն փախաւ : Ամիրն կ'պատրաստուի այժմ իր միւս եղբարց վերայ յարձակիլ :

ԲԱՄԲԱԿ

[Տես թիւ 16]

Հունդի ընտրութիւնն, շատ անգամ, երկրագործի աշխատութիւնն երեքսպատիկ աւելի կ'վարձատրէ : Վարելու, ցանելու, բաղհանելու, ջրելու եւ քաղելու աշխատութիւնն Չինացին եւ Ամերիկացին հաւասարապէս կ'ըսեն . սակայն մինչ առջինն իր բամբակի լիարէն հազիւ 20 փենի կ'ծախէ, Սի Ալլանդն՝ իրենն 50 փենի կ'վաճառէ, որով թէ եւ համահաւասար աշխատութեամբ, այլ Հունդի ընտրութեամբն մէկն օ/օ 20 կ'չափի, միւսն՝ օ/օ 50, ըսելէ որ առջինէն 30 աւելի : Դարձեալ, հմուտ երկրագործն շէկ և կարմիր հող ընտրելով իր բամբակի արտին համար, մէկ լիարէ ցանած Հունդէն քսան լիարէ հունդ կ'առնու և այն համեմատութեամբ ալ բամբակ . իսկ միւսն կ'աւալին, աւազուտ և սև հող ընտրելով՝ մէկ լիարէ հունդէն հազիւ 8-10 լիարէ հունդ կ'առնայ և այն չափով ալ բամբակ . ըսելէ որ հմուտ երկրագործն իր ցանած հունդի մի և նոյն բանակութեամբ անգէտ երկրագործի կրկինն կ'առնայ : Ուստի Ռուսիոյ ազգայիններն կրնան իրենց տէրութեան վաճառականութեան պաշտօնեայէն ամեն տեսակ լաւ հունդ ձրի և դիւրաւ ստանալ . իսկ Օսմանեան ազգայիններն կրնան նոյնպէս ամենամեծ դիւրութեամբ կամ Անգլիայէն կամ Ամերիկայէն բերել տալ չափաւոր ծախքով :

Կմայ արդ գործիներու վերայ համառօտիւ խօսելով մեր յօդուածն կնքել, աւելի ընդարձակն հետեւեալ թիւերուս պահելով : Այժմ դժուարին է, եթէ ոչ անկարելի, Հայաստանի երկրագործներուն շոգեշարժ արօր և աղօրիք առաջարկել . որոց համար սպաղանաց ճամբաներ պէտք են . թողումք առ այժմ շոգեշարժ արօր, կամն և աղօրիք, և հրաւիրումք մերիններն որ փութան ստանալ գէթ թեթեւ երկաթի արօր, ձիաշարժ մանգաղ, կամն և աղօրիք, որք Փարիսի երկրագործութեան մեծ խանութին մէջ միշտ պատրաստ կան և կ'ծախուին, թէ և առջի բերան, քիչ մի աւելի ծախք ընել հարկ կ'ըլլայ . այլ եկամուտն ալ տաճանապատիկ է : Մերիններն, պէտք է, որ աղէկ համոզուին թէ որչափ արտադրութեան միջոցներն շատնան և կատարեալագործին, այնչափ ալ բերքն կ'առնայ և կ'աճնայ, աշխատութիւնն կ'աւելի և իրենք հանգիստ և անկարօտ կ'ապրին : Ասոր համար յառաջադիմութիւն պէտք է . այլ յառաջադիմութիւն իրական և ոչ թէ խօսքով : Քանի որ մեր այժմեան ծանր և անտանելի վեցիկ, արօր, կամն եւ ջրաղայներ գործածութեան մէջ են . տակաւին խօսքով միայն յառաջադիմութիւն կայ և ոչ թէ գործով : Այն ատեն ճմարիտ և լիութիւն բերող յառաջադիմութիւնն կ'սկսի՝ երբ մերիններն Եւրոպիոյ և Ամերիկայի կատարեալագործեալ գործիքն

ընդունելով՝ իրենց ի նախնեաց անախ ունեցածներն, ամենն ալ իրարու վերայ դիզելով կրակի կտան, և իրենց բերքի բանակութիւնն, գոնէ, տարին օ/օ 20 աւելցնեն :

Ահաւասիկ երկրագործութեան և ձեռակերտութեան յառաջադիմութեան զգալի մէկ օրինակ : Անգլիա 1697 թուին Արեւմտեան Հնդկաստանէն ստացաւ 1,976, 359 լիարէ բամբակ . և 5,915 լիարայի ապրանք գործեց : Յիսուն և չորս տարի յետոյ, այսինքն 1751ին 2,976,610 լիարէ բամբակ ստացաւ և 45,986 լիարանք հանեց : 1788ին ստացած բամբակի բանակութիւնն 20,467,436 լիարէ էր . և պատրաստած կտուեղինաց արժէքն էր 1,252,240 լիար : Քառասուն տարի յետոյ, Անգլիա բամբակ մտաւ 227,760,642 լիարէ, եւ ապրանք գործուեցաւ 13,545,188 լիարայի արժողութեամբ : Իսկ 1858ին մտած բամբակի կշիռն էր 1,034,342,176 լիարէ և գործուած կտուեղինաց գինն՝ 32,014,715 լիար : Այս ցուցակէս կտեսնուի որ 1697էն յ1858 թիւն Անգլիա մտած բամբակի բանակութիւնն հինգ հարիւր տասն և եօթն հազար անգամ աւելցեր է . ստալէս եւ գործուած կտուեղէն ապրանքի արժէքն վեց հազար լիարայէն երեսուն երկու միլիոն լիարայի հասեր է եւ անցեր : Ահա ստոյգ եւ իրական յառաջադիմութիւն, որուն, երանի թէ, մերիններն աղէկ ուշադրութիւն ընելով՝ իրենք ալ ջանային, եթէ ոչ ձեռակերտութեան, որ տակաւին դժուարին է արեւմտեան Ասիոյ համար, այլ գէթ անգործ կամ սկզբնական բերքի որքանութիւնն տարուէ տարի շատ ցունել : Այն ատենն է, որ մեր ազգայիններն, բաւական եւ անկարօտ վիճակ ունենալէն զատ, կրնան պարծենալ նաեւ թէ պիտուն եւ յառաջադէմ երկրագործ են : Մեր յօդուածն կ'աւարտեմք Քօլինշինի բամբակի մշակութեան վերայ սակաւ մի տեղեկութիւն տալով : Սէգունի Սուրհանդակին (քաղկր) Քօլինշինի տէրութեան Բիւնհօա նահանգի եւ Լոնդթան գաւառի բամբակի մշակութեան վերայ հետեւեալ տեղեկութիւններն կ'հաղորդէ : « Այս գաւառիս մէջ երկու տեսակ բամբակ կ'ցանեն, որք են բոնգ-տօ եւ բոնգ-սէ : Առաջինն Չինաստանէն եկեր է, ինչպէս իր «նաւերու երկրի բամբակ» անունն կ'ընէ . իսկ երկրորդն երկրին բնական է : Բամբակ ցանելու եւ քաղելու համար 4-5 ամիս բաւական է, որ ութ երօրէն մինչ և ստալին լուսինն կ'սկսէ, այսինքն Հոգտեմբերէն մինչ և Փետրվար » :

« Բօնդ-տօ տեսակն աւելի ձերմակ է եւ փափուկ քան թէ բոնգ-սէ . անոր հունդն աւելի մեծ է եւ դիւրաւ կ'մարբուի . բոյց թէն եւ կտան զօրաւոր չեն : Բօնդ-սէն դժուարին է զատել այն նախնի գործիներովն, զորս Անամիսներն ի գործ կ'աճեն . սակայն եւրոպական ճարտարութիւնն դիւրաւ կրնայ յաղթել այս արդելիս : Անոր հունդն աւելի մանր է քան թէ բոնդ-տօյին . այլ աւելի առատ է . եւ Չինաստանի լաւագոյն տեսակներուն հաւասար արդիւնք կ'ուտայ . անոր թէն եւ կտան ալ զօրեղ են » :

Այժմ բամբակն սուղ է, ուզողներն բաղմամբի են . եւ այն գաւառի բերքն չափաւոր էր : Հիւսիսի գաւառներու կամ Չինաց նաւակներն միայն զրեթէ գորս կտանեն անիկա . եւրոպական առեւտուրն, երեւի թէ, տակաւին մտադիր չէ եղեր տուրեւառի այս ձեւիս, որ կրնայ զեղեցիկ շահ բերել : Շիկագոյն հողերն աւելի յարմար են բամբակի մշակութեան . իսկ աւազուտ հողերն վտիւս

Եւ տակաւ փախուի բամբակ կրեքն : Անամիտ հողագործերն երկու տեսակի հունդերն իրարմէ խնամելով չգատելու գէշ սովորութիւնն ունին : Այս է պատճառն , որ գծաւարաւ կարելի է գտնել բոնդ-տօ , որ բոնդ-սէի հետ խանութն չըլլայ , եւ անդրադարձ :

ՕՍՄԱՆԵՍՆ ԿԱՅՍԵՐԱԿԱՆ ԲԱՆՔՆ

Այս ամսուն 15ին Լաբերիալ Օթթօման բանքի առաջին տարեկան ժողովը եղաւ Սիր Վ. Քէյ Պարոնէթի նախագահութեամբ : Հին Օթթօման բանքին հաշիւները դրոյութենէ ի վեր բանքն նոր անունովը Կոստանդնուպոլիս գործողութեան սկիզբը 1 Յունիս 1863էն ըլլալով՝ նախագահը կնշմարեցուցանէ թէ այսչափ կարճ ժամանակի մէջ բանքին Օթթօման կառավարութեան հետ ունեցած յարաբերութիւններն կարգի դնելն և դանազան ճիւղերը հաստատելն հազիւ կարելի ըլլալով՝ արդի եղած շահը ասպառնիլն ըլլալիք շահերուն չափ բռնել անարդար է , և մեծ յոյս դնելով Յուստ Բաշաի ճարտար տեսչութեանը վերայ , որ կարող պիտի ըլլայ եկամուտը հաւաքելու կերպերուն մէջ եղած երկարամեայ պակասութիւններն արմատախիլ ընելու և առժամանակեայ փոքր փոխառնութեանց պէտքը վերցնելու : Նախագահը կիմացնէ որ հին Օթթօման բանքին Կալայ , Պուրաթսիթ , Իզմիր և Պերութ ունեցած չորս ճիւղերուն վրայ աւելցուցեր են Սելանիքի , Լառնա , Բիաի ու Այտընի ճիւղերը , և քիչ օրէն ճիւղավա Պրուսա պիտի բանան : Մինչև անցեալ գեկ տեմբերի 31 եղած ամբողջ վաստակն է 239,000 Լ. Ս. յորմէ ծախքը հանելով՝ զուտ վաստակ կմնայ 185,680.-10 Լ. Ս. : Այս վաստակը դրամագլուխին վրայ 190/0 մօտ ըսել է , յորմէ 50/0 Լ. 48,937 շահ՝ դրամագլուխին վրայ արդէն վճարուած ըլլալով եւ վաստակէն 100/0 ալ պահեստի գումարին տանելով՝ զնւոտ կշիռ կմնայ 118,174.-10.9 Լ. Ս. որուն 100/0 ալ բանքին հիմնադիրներուն եւ տեսուչներուն համար սեպտեմբերի ըստ հիմնական օրինաց՝ մնացած կշիռը բաժանորդաց բաժնուերու պատրաստ է : Վարչութիւնը կառաւարկէ իւրաքանչիւր տասը լիւրանոց բաժնի 15 շիլլին եւ 9 բենա բաժնուի , որ որպէս վճարուած նախընթաց 50/0 չահովը մեկտեղ՝ տարեկան վաւասակի բաշխումը 160/0 ի մօտ կըլլայ :

Նախագահը բանքին ընդ Օթթօման կառավարութեան յարաբերութիւնը Անգլիոյ բանքին Անգլիոյ կառավարութեանը հետ ունեցած յարաբերութեանը նմանեցնելով կաւելցնէ թէ իւր արտօնութիւններն են կառավարութեան երեւոյթի հաշիւը բռնել եւ անոր բոլոր դրամական գործողութեանցը միջնորդ ըլլալ , սեղանատուններուն համար կառավարութեանէն ձրի տեղ առնել եւ Տաճկաստանի մէջ բանքնօթ հանել :

Կառավարութեան հաշիւը բռնելու համար արդէն բանքն 40,000 լիւրա մօտ տարեկան վարձք կառնէ կոր , եւ քանի որ նորէն փոխառնութիւն ըլլայ՝ այս ալ նոյն համեմատութեամբ պիտի աւելնայ :

Կառավարութեան դրամական գործողութիւնն ենքնն սպասուած օգտին օրինակ կրեքն նախադահը անցեալ տարուան ութը միլիօն լիւրանոց փոխառնութեան մէջ բանքին ունեցած մասնակցութիւնը , նոյնպէս ալ , թէպէտեւ անուղղակի կերպով « Ընդհանուր Ընկերութիւն Օթթօման կայսերութեան » անունով մօտ օրերս կազմուած դրամական ընկերութեան հետ ունեցած կցորդութիւնին . եւ այս վերջի գործողութիւնը առիթ կրնէ նախագահը Պօլսոյ դրամատէրներուն հետեւալ մեծարանքը մատուցանելու , որն որ իւր գործածած բաւերովը ընթերցողաց ներկայացնել տելի լաւ կհամարիմք « Տաճկաստանի առևտուրը , կըսէ Պ. նախագահը , երկու տարբեր տեսակի կրածնուի . մէկ մը Տաճկաստանի Եւրոպիոյ հետ ունեցած գործքերն եւ արտաքին փոխառնութիւններն . ասոնց Լաբերիալ բանքն ինքնին կրաւէ . բայց ուրիշ տեսակ մը գործքեր ալ կան , որոնց գործադրութեանը տեղական փորձառութիւն եւ հմտութիւն պէտք ըլլալով՝ Պօլսոյ դրամատէրներն յարմար գործիք են այս տեսակ գործողութիւնները գլուխ հանելու համար . Պօլսոյ դրամատէրներն հարուստ , զօրաւոր և ճարտար են . եւ բանքին վարիչները լաւագոյն դատեցին այն անձերը իրենց բարեկամ ընել քանիք միջոյ (ծախս , հարութիւն) եւ աւելի անոնց գործակից ըլլալու ուղեցին բանքէ խնդրակից : » Չգիտեմք թէ այն ընկերութեան վարիչներուն մէջ մեր ազգային ներքին ալ կան , եթէ ոչ՝ նախընթաց խօսքերը պատիւ ըլլալու տեղ՝ ուղղակի ազգերնուս նախատինք են , այն ազգին , որուն ձեռքն էր քսան տարի առաջ Տաճկաստանի գրեթէ բոլոր դրամական գործողութիւնները :

Պ. Նախագահը բանքին Օթթօման կառավարութեանը հետ ունեցած յարաբերութեանն ապառնիլն մէջ մեծամեծ օգուտներ բաժանորդաց նշմարեցնելու միտքով՝ Տաճկաստանի առևտուրին անցեալին մէջ ըրած յառաջադիմութիւնները կիշեցնէ , անտարակոյս , անոնք ապառնիլն մէջ ըլլալիք յառաջադիմութեանցը դրաւ բռնելով : Այս տեսակ վիճակագրական բաղաւորութեանց ճաշակը անշուշտ բաժանորդը շատ անգամ առած ըլլալով՝ կերեւի որ Սիր Վ. Քէյ իւր ճարտասանութիւնը դէպ ի այս կողմը գործածելու ցցուցած բաղձանքը չբաժանեցնէ որովհետեւ առջևին եղած յայտարարութեանը այս մասին դիմացը ծափահարութեան նշանակութիւնն չեմք տեսներ : Բանքնօթի շրջանին վրայ նախագահին տուած տեղեկութիւնները սակաւ են , միայն կըսէ որ ամէնը 8,000 կամ 10,000 Լ. Ս. ի կհասնի , որն որ Տաճկաստանի պէս երկրի մը եւ Օթթօման բանքի պէս զօրաւոր հաստատութեան մը համար բոլորովին անդուհալուցիչ է : Նախագահը կիսոստովանի որ բանքնօթի տարածութիւնը յամր պիտի ըլլայ՝ բայց թէ որ ութը ամսուան մէջ միայն 10,000 Լ. Ս. կարող են եղեր գործածել՝ կարեւոր գումարի մը հասնելու համար , ըսեմք 2,000,000 Լ. Ս. ի շատ տարիներու կարօտ պիտի ըլլայ ուստի վարիչները պարտական էին միջոց մը մտածել որ Տաճկաստանի բնակչաց եղած անհոգութեանը եւ երկչոտութեանը յաղթելով՝ մետաղեայ դրամի գործածութեան բանքնօթի գործածութիւնը յաջորդէ , որով բանքն իւր արտօնութեանց կարեւորագոյն մասը ի գործ դնելով՝ իր ամէնէն մեծ վաստակի միջոցը ձեռք բերէ եւ միանգամայն երկրին առևտուրին մէջ փոխանակութեան դիւրաւրջելի եւ աժան

գործիք մը մտնէ : Ինչպէս , քիչ մը ժամանակէ ի վեր , ուրախութեամբ տեսանք Լիօնի մէջ նորա հաստատ « Քրետի Լիօնէ բանքին նորաձեւ բանքնօթը , որ սովորական բանքնօթներուն տմէն յատկութիւնները ունենալէ վատ՝ իր գումարին ամեն մէկ օրուան յառաջ բերելիք սովորը ցուցնող հաստածներ ալ ունի , որ բանքն բանքնօթին գումարը վճարած ժամանակի թուականէն ի վեր բանքի օր վուրա մնացած է նէ , այնչափ օրուան փոքրիկ շահ մ' ալ միանգամայն կվճարէ , որով բանքնօթը բանքի շահով յանձնուած գումարներուն տոմսակի պաշտօն կվարէ եւ միանգամայն դրամի տեղ կանցնի : Այս տեսակ բանքնօթ Բարիդի Սօնիթէ Զենեբալը և Քրետի Յօնսիթն ալ պիտի արտադրեն քիչ օրէն : Այս կամ սուր մօտ բանքնօթը Տաճկաստանի բնակչաց բնութեանը շատ յարմար է . որովհետեւ տոկոսի հրապրոյրը կվճարուի ամէն մարդ իր ընկերած ստակը բանքնօթի փոխելու , նախանաւանդ որ պատրաստի ստակը ուրիշ կերպով շահաւէտ ընելու միջոց մը տակաւին կապակի Տաճկաստան : Նոյնպէս նախագահը կաւելցնէ որ նոր պղինձէ դրամներ են հայթայթեր ու կառավարութիւնը հին պղինձէ դրամները շրջաբերութեան վերցնելու սկսեր է :

Տաճկաստանի վաճառականութեան հետ բանքին ունեցած յարաբերութեանցը վրայ նախագահին տուած տեղեկութիւնները խիստ նուազ են : Անշուշտ Տաճկաստանի նման երկրի մը վաճառականութիւնը այսչափ դրամագլուխով հաստատութեան մը առջև մեծ ասպարէզ բռնաւ է . եւ բանքին արդէն վաստակած տեղական փորձառութեանն վաճառականութիւնը մինչև հիմայ նորոնոր գործակցութիւններ կոպտանք . բայց մինչ ցարդ բանքն իր էութիւնը ճանչցնող հետք մը ձգած չէ՝ Տաճկաստանի վաճառականութեան մէջ . բայց այս ուրիշ բան չէ՝ բայց եթէ իւր վիրքին թէտթեանցը՝ պրոտզը : Արդէն կարի շահաւոր յաճախող մը—կառավարութիւնը , ունենալով՝ պէտք չունի ուրիշ աւելի արդարացի վաստակի աղբիւրներ խնամելու մինչև այնպէս որ դուրսէն ուրիշ մարդիկ , որ երբեմն իրեն դէմ կայսերական բանքին արտօնութեանը կմրցէին , նոր ընկերութիւն մը կազմեցին Տաճկաստանի վաճառականական և դրամական գործքերուն ձեռք զարնելու նպատակաւ , այս է վերոյիշեալ « Պրաւական Ընկերութիւն Օթթօման կայսերութեան » , որն որ , որչափ որ Պ. նախագահը իրեն բանքին արարածը ցցունել կուզէ , հիմնադիրներուն անունէն և դրամագլուխին կարեւորութեանն կտեսնուի որ աւելի մրցող է բանքին քան թէ արբանեակ . եւ բանքին անոր մասնակից ըլլալը աւելի ստիպմամբ է քանիք է կամօք : Ասիկայ , ըստ մեզ Տաճկաստանի եւ միանգամայն բանքին համար նպատակաւոր դէպք մնէ որովհետեւ մէկ կողմէն հիմայ երկրին մէջ երկու այսպէս հզօր հաստատութիւններ պիտի ըլլան , անհնարին է որ մրցութիւնը առևտրական պիտոյքներուն հոգ չաանի . միւս կողմէն ալ Օթթօման բանքն նորահաստատ ընկերութեան ինդրակցութեանն խթեալ՝ վաստակի նոր աղբիւրներ գտնալու համար պիտի պարտաւորի աւելի դիմել վաճառականութեան ասպարէզը , որով ալ իւր կացութիւնը աւելի ընդարձակ և հաստատ հիմանց վրայ դրած պիտի ըլլայ :

Վարիչներուն ամէն մէկ նիստին , մարդգլուխ երկու լիւրա վարձք և տարին 2,400 Լ. Ս. ալ յանձն

նաժողովին տրուիլ բուհարկութեամբ որոշուելէն ետքը ժողովը բաժնուեցաւ նախագահին իր չորհակալութիւնները մատուցանելով :

Մ. Թ.

ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ ԶԵՌԱԿԵՐՏՈՒԹԵԱՆ

Թուղթ շինելու նոր նիւթեր .—Պ. Մէյերն ի գործ կածէ խոտ եւ ծովային ալգ (բոյս) :

Առաջին Նապոլէոնի ատեն եղած ցամաքային պաշարումն, որով Անգլիայի գրեթէ բոլոր Եւրոպիոյ ծովային առուտունն խախտեցին, պատճառ եղաւ ձակնդեղէ չաքար հանելուն: Այժմեան Հիւսիսային Ամերիկայի ընտանի պատերազմն նոյնպէս սրատառ եղաւ, որ Եւրոպայի դուրսէն բարակ չստանալուն համար, սկսան խոտէ և այլ բոյսերէ թուղթ շինել, որ թէև տալիս ոչ ըստ ամենայնի կատարեալ ասկայն մեծ յոյս կայ, որ քիչ ստոնէն մի և նոյն ձեւով թիւնն և այլ ամենայն յատկութիւններն ունենայ: որ ինչ ունի բամբակէ կամ ցնցոտիներէ շինածն: Պէտքն միշտ խիստ դատարար եղեր է մարդկանց: Բամբակի գնոյ բարձրանալուն պատճառաւ, ցնցոտիներուն գինն ալ հարկւրին երեսուն բարձրացաւ. և գործարանաց տէրերն ահաւորով մէջ ինկան այս գնով անգամ բուրջ չկրնալ գտնելուն համար:

Միւլհիլի ձեռակերտութիւնն 1862ին պարգեւ խոստացաւ անոր, որ կարենայ գտնել այնպիսի թելաւոր բոյս, որմէ կարելի ըլլայ բամբակի խոտը շինել: Այս գիտնութեան երեւան ելան և առաջարկեցին, ոմն՝ ուսենիի կճեի, ոմն՝ խաղողի մատ, ոմն՝ բարտիկի կեղև, ոմն՝ գետնախնձորի ցողուն, ոմն՝ բուսական մետաքս և այլք՝ այլևայլ բոյսեր: Այս նիւթերս երկու գլխաւոր պակասութիւն ունէին: 1. ամեն տեղ առատ և դիւրագին չէին: 2. անոնցմէ խոտը շինելն դժուարին էր այժմեան գործիներով, ուստի և մերժուեցան:

Պ. Մէյերն, որ Պ. Պ. Աւդոյի և ընկերաց թղթարանի վարիչն էր, աւելի բախտաւոր եղաւ. նա ընտրեց հասարակ խոտն, և որ աւելի ուշադրութեան արժանի է, ոչ լաւ և ընտիր խոտ, այլ ամենահասարակ, և ծովային ալգ (ասիկա հայերէն անուն չունի. սակայն ով որ մահլընթացութեան և տեղատուութեան ատեն ծովեղերը ստտեր է՝ անշուշտ տեսած պիտի ըլլայ այս ընդամենը բոյսն, զոր ալիքն ամբողջ առատութեամբ դուրս կնետէ). և արտօնողի անունով՝ անոնցմէ թուղթ շինեց և Գրանսայի աղգային ձեւարանին ներկայացուց, որոյ ձեւովութիւնն, մարքութիւնն և հատերուն նրբութիւնն տեսնելով՝ միշտապէս պատկեց զնա:

Խոտէ թուղթ շինելն և անոր կերպն և գաղտնիքն, բամբակէ և ցնցոտիէ շինածէն շատ տարբեր չըլլալէն զատ, անոնցմէ ալ շատ արժանաւորն է. որովհետև լճերու, ձազիճներու և ձախձախուտներու մէջ բուսած խոտերն քաղելու և հաւքելու ծախքն զատ այլ ծախք չունի. որոյ անասունը անգամ չեն մօտենար: Թիւրքիա, որ այնչափ անգործ երկիր ունի, Հայոց թմրեալ հանձարն,

կյուսամ, որ արթնցունէ, որք չբաւորութեան մէջ տապալուելուն տեղ, կրնան փորձեր ընել և խոտէ թուղթ շինելով՝ իրենց ալ իրենց աղգայնոց ալ և իրենց տէրութեան ալ հարստութեան պատճառ ըլլալ:

ԲՆԱԳՈՒՏՈՒԹԻՒՆ

Տիպ-հետադիր:—Պ. Վիկտոր դը Վուզին, որ հեռագիր գծերու ընդհանուր կառավարիչն է, ներքին գործոց պաշտօնէի պալատն հրահրեց Գրանսայի ձեւարանի անդամներէն չառերն, նշանաւոր գիտնականներ, և հեռագրութեան տեսչութեան գլխաւոր գործակալներ, որպէսզի ներկայ գտնուին այն փորձերուն, զորն ընեն պիտի Պ. Բոնելիի ասպետի գործիքով: Այս գիտնական ճարտարի տիպ-հեռագիրն արդէն Անգլիա կրանի, ուր տապարանի տաներով ամեն ժամու մէջ 25 նամակ կուտէ: Պ. Մորիս գործիքով, որ այժմ կրանի, և ինչպէս գիտեն, պայմանեալ նշաններով կվարի. 20 թել պէտք են և 50 գործաւոր մի և նոյն արդիւնքն ունենալու համար: Եթէ այնպէս յաջողին, ինչպէս որ Անգլիա յաջողեցան, Տէրութիւնն, կրանն որ, Պարիսի, Լիւոնի և Մարսէլի մէջ եղած գիծն Պ. Բոնելիի ասպետին տալու է:

Քարախի ծագումն:—Կանադայի մէկ օրագիրն կանգնէ, որ այն երկրի բարաւելն հանքային ածուխէն չեղեր և նոր չշինուիր. ահաւասիկ ինչ որ կիսօր այս առարկայի վերայ. «բարաւելն հանքային ածուխէն շատ կանուխ գոյացեր է և իւզաւոր անթիւ կենդանեաց մարմնոց փտութեանէն յառաջ կգայ, որք դէպքնաւ դարու ծովերուն մէջ կլիստային, որ և հանքային ածուխի գոյանալէն շատ յառաջ է: Ծովային բուսոց փտութիւնն ալ նոյնպէս Կանադայի և Միացեալ-Նահանգաց վէմերուն ձէթ պարգեւեց, որք այս հետաքրքրական նիւթովս տողորուած են: Կայլնգիւղի խեցեաց կուղերն, ինքնին բաւականապէս կգաւ տախտակներ անոնց, որք, իբրեւ արգելք, կրանն թէ անհամար կենդանիներ պէտք էին այսքան ամբողջ ձէթ գոյացնելու համար, որով լի է երկրի ծոցն: Խեցեաց կուղերն շինուած են բոլորովին տրիպոքիտ ըստած կենդանեաց նշխարներէն, որք Հիւրոնի ծովակէն սկսեալ մինչև Օնտարիոյ ծովակն կերթան և աւելի հեռի, արևմտեան եւ արևելեան կողմերն: Կանադայի ձիթաւոր վէմերն բուստի ահագին նիւս էին երբեմն, որ Մեքսիկոյ ծովակէն մինչև Վերին Տովակն կերթար:

Ծաղիկ ախտիկ դէմ եր դեղ:—Դարեօր Գրեգ-Մորիսն, որ Հալիֆարսի տուներն օգնութիւն տանող ընկերութեան ըմբիշ և նախագահն է, կհաւաստէ թէ *Sarracena purpurea* անուն բոյսն, որոյ հայրենիքն Նոր-Էլիսան է, ծաղիկ հիւանդութիւնն թշնմելու զօրաւոր դեղ է. եւ 12 ժամու մէջ կթշնմէ: Հիւանդութեան նշաններն որչափ ծանր և վտանգաւոր ըլլան, դեղի աղբջեղութիւնն այնպէս զօրեղ է, որ հաղիւ անգամ կթողու մարմնոց վերայ այս ակտիւ անցնելու յայտարար նշաններն: Դեղն այնպէս անոյշ է որ կարելի է խոտնել զայն խաչիկ և թիւի հետ, որ և սոս քակելեաց համն

անգամ չփոխեր: Այս դարման, որոյ փորձն Նոր-Էլիս եղաւ, միշտ յաջողեցաւ:

(Cassell's Family Paper.)

ԱՅԼ ԵՒ ԱՅԼԻՔ

Կուտիկ դը Լ'Եօրսու, Լոնդոնի քաղիքն, Երկրագունդի վիճակագրութեան կհաստատակէ: Երկրի մակերեսութի վերայ 1,288,000 անհատը կընակին. որոցմէ 369 միլիոն կովկասեան ցեղէն են, 552ն Մադախի ցեղէն, 190ն Երոպայեան ցեղէն, 1ն Հնդկ-Ամերիկեան ցեղէն և 176ն Մադախի ցեղէն:

Այս ամեն մարդկային ցեղերս 3,642 տարբեր լեզու կխօսին և 1,000 այլ և այլ կրօն կըտանեն:

Ամեն տարի մեռնողներու գումարն է 333, 333, 333, այս ինքն օրն 91,554, ժամն 3,730 և վայրկեանն 60. այսպէս մեր քաղերակի իւրաքանչիւր զարկն մէկ մարդկեղէն արտաքին վախճանն կնշանակէ: Այս վախճանի տեղն կրանէ ծննդոց համեմատական թիւն:

Մեր մոլորակի վերայ կենաց միջական տևողութիւնն է 33 տարի: Ժողովրդեան մէկ բաւորըն 7 տարիէն յառաջ կմեռնի: 10,000էն մէկն միայն 100 տարեկան կըլլայ. 500էն մէկն՝ 90 տարեկան. եւ 100էն մէկն՝ 60 տարեկան կըլլայ: Պատկուած մարդերն չստակուածներէն երկար կապին: Բարձրահասակներն աւելի երկար ապրելու ենթակայ են քան թէ կարճերն: Երկրի այլ և այլ բարձրութեանց օդի ծծելն արդէն կարեւոր ծանօթութիւններ տւերէ: 1,000 անձէն 65ն կստակուին, միմեանք Յունիսի և Դեկտեմբերին:

Ծնունդն եւ մահն աւելի գիշերն կպատահին: Ժողովրդեան ութերորդ մասն միայն ընդունակ է գիտնորական արուեստի:

Վիճակներն մեծ ներգործութիւն ունին երկրակեցութեան վերայ. այսպէս, 1,000 անձէն 70 տարեկան կըլլան 42 բահայեք, 40 երկրագործ, և արուեստաւոր, 32 զինուոր և գործակալ, 29 վաստարանք կամ ճարտար, 27 վարժապետ, 24 բժիշկ: Ապաքէն բժիշկներն, որք կանցունեն իրենց կեանքն այլոց առողջութիւն տալով, իրենք տիրապէս կանուխ կմեռնին:

Երկրի վերայ 335 միլիոն Բրիտոնեացի կան, 5 միլիոն Հրէայք, 60 միլիոն տախական կրօններ դաւանող, 160 միլիոն Մահմետականք, 240 միլիոն Կուսապաշտք:

Բրիտոնի եկեղեցւոյ մէջ 170 միլիոն կաթոլիկ կան, 75 միլիոն Յունական կրօն դաւանողներ եւ 80 միլիոն Բողոքական:

Մարագանկարի անդրակոտրեան իրաւունքն:

1816ին Գօն կոտլեան, որ երրորդ կարգի ծովապետ բարոն Միլիան Բաբրոնի կղզին, իր կուսակալութեան տեղն կտանէր, Մադագասկար

կանգ առաւ : Պ. Միլիս բոլոր ժողովուրդն վրդովեալ տեսաւ ծանր իրողութեանց պատճառաւ , որք , կարելի է ըսել թէ , անցեալ երեկոյն պատահեր էին : Սղերիանամա—Պոյնէմերինա , կըլի վերջին թաղաւորն , մեռեր էր , կըսէին , իր 6 տղայ հետ , միանգամայն տարօրինակ կերպիւ եւ պարագայով : Յրանայի ծովապետն հոգ տարաւ նախ ստուգել և պատմել տալ այսպիսի անակնկալ արկածի հանգամանքներն : Սհաւասիկ այն ճշգրիտ տեղեկութիւններն , զոր ակնատես վկայիք բերնէ հաւքեց , և Յրանայի կառավարութեան գրած ծանուցագրին մէջ ամփոփեց :

Աղբիւսանամա—Պոյնէմերինա , որ Մադագասկարի հիւսիսային մասին կըլի ժառանգական իրաւամբ եւ հարաւային մասին յաղթութեան իրաւամբ , ինքն ալ յաղթութեւն էր ոգելից ըմպելիքէ , որուն դժբախտաբար անձնատուր եղեր էր , որ և այնպէս ժառանգական եղեր էր այս ընտանիքի մէջ , որ Մօնիտօրի հրատարակած նոր Սահմանադրութեան երկրորդ կամ երրորդ յօդուածն կապտուիր թէ « թագուհին զօրաւոր ըմպելիք խմելու չէ » :

Սակայն այս տարաբնուի օղիս շատ կնամանի կատաղի գաղանայ նուաճող առիծներու եւ ինձերու դատադեղին , որու հետ միշտ կարելի չէ անպատիւ խաղալ : Կանուխ կամ անագան , ժամանակ գալու է , ուր հաշիւ տրուի պիտի . և այս ժամ Սղերիանամի համար զարկեր էր . — նա ըրդողութեան ակտ ստացերէր : Ս.յս իշխանս իր մօտաւոր վախճանն տեսնելով , որոշեց իր գործերն կարգի դնել , այսինքն , իր յաջորդութիւնն ապահովելու : Եւ 7 որդի ունէր , ամենն ալ այլ և այլ կնիկներէ ծնած , եւ ամենէն ալ այրիաներ էր , չգիտցաւ ճշդիւ , թէ ինչ եղանակաւ , միայն մէկ հասն կենդանի էր , եւ այս նահապետական ընտանիքի վերջին տղայի մայրն էր , Ս.յս Բենիամինա էր , որուն թագաւորն կցանկար իր թագն անցունել . սակայն ազգային սովորութիւններն անդրանկութեան իրաւունքն հաստատելին , ինքն ալ հաւաստի էր , որ իրմէ ետեւ յարատեւէր պիտի , ինչ և ալ ըլլար իր վերջին կամքն : Ստոր համար խորհեցաւ , իր կենդանութեան , դժուարութիւնն վերցունել և իր 7 որդիքն կանչել տուաւ ի միասին իր մահուան անկողնոյ մօտ : Անդրանիկ և կրտսեր կատարեալ հնադանութեամբ պաշտօնական խորհրդի վազեցին : Պահակապետն , արքայի պատուէրին համեմատ , զանոնք նախ պարստի նախափողոցին մէջ այլ և այլ տեղեր կեցուց : Սպա ըստ սուսւնութեան հասակի կոչեցին , և ամենէն անդրանիկն բնականաբար ամենէն յառաջ ընդունուելու պատիւն ունեցաւ : Քանի մի վայրկեանէն յետոյ կարդն երկրորդին եկաւ , ըստ որում թուոյ կարգին կհետեւէին , ինչպէս է հասարակաց պաշտօնէից ունկնդրութեանց ստեղծ :

« Մեր օգոտտափառ հայրն , կըսէին իրարու , նախասենեակի մէջ միացողներն , ամենազգած Սղերիանամա , կժանուցանէ , անշուշտ , իր վերջին կամքն մեր եղբարց : Անոնցմէ ամեն մէկն հանգուցելոյ կտակին մէջ իր մասն պիտի ստանայ . » և ժառանգութիւն ստանալու մտածմունքով ամենն ալ անհամբերութեամբ կպայտակէին որ գիտնան թէ արդեօր մեռածն իր գերդաստանի խեղճ կրտսերներու համար ալ ազգէլ տնօրինելէր : Մինչ այս , մինչ այն , այս շատ սիրելի եղբարցմէ

հինգն արդէն իրենց ծնողի մօտ կանգուեցին , որոցմէ ոչ ոք չէր դարձեր . Ոստանաւ անուն վեցերորդն միայն մնացեր էր ևս և եօթներորդն , որոյ անունն մեր անկանձն հասաւ և ստոր համար անոր արքայորդի Բենիամին կըսեմք : Ծերունի թագաւորն , արդարեւ , իր որդեղով մէկն իր մահունն անկողնին մօտենալուն պէս , հայրական եղանակով անոր կըլիէր « որդեակ՝ իմ թագաւորեղ կտամ . . . վայելչապէս վարէ՛ զայն և իմ ամենափառաւոր թագաւորութիւնս շարունակէ » :

Սպա զողով ձայնիւ հաւատարիմ և ջերմեւունքն ծառաներուն կկմկմար « ճամբա դր՛ք ամենասիրելի որդիս » : Նոյնհետեայ արքանեակներն երիտասարդի վերայ կնետուէին եւ կիսկէին , որպէս թէ նորին ամենամաղաչ Մեծութեան անարգ հպատակներէն մէկն ըլլար :

Երբ Ռադամայի կարգն եկաւ , ասիկա , իր եղբարցմէ աւելի անվստահ ըլլալով , սկսաւ կատաճել : Նա ազգային սովորութիւններն ազգէլ գիտէր և զգուշութիւնն խոհեմութիւն համարեց : Սպաքն արքայական դահլիճն մտնելուն պէս , խորամանկ հոգեվարքի խօսքին սպասելուն տեղ , անսկնկալ ծերունի վերայ յարձակեցաւ և անոր սրտին տիգի մէկ զարկ տալով , առանց այլ բացատրութեան ուղարկեց զնա , որ երթայ իր նախնեայ շատ կամ սակաւ պատմական շարին հետ միանայ : Սպա յատկացեալ սպասողներու խումբն պատռելով և իր սպանեալ եղբարց դիակներու վերայ անշիւթ ելելով՝ պալատի պատուհանի առջև կեցաւ և ըսաւ ամբոյսին , որ ջերմախտային անհամբերութեամբ կպատէր իր տիրոջ վերջին որոշմանց : Եւ խորհրդայն գոչեց « Աղբիւսանամա մեռաւ , իմ բոլոր եղբայրներս անոր հրամանաւ խնդրեցան , ես միայն մնացեր եմ՝ այսօր մեր տան ներկայացուցին . եւ իբրեւ անդրանիկ մեր յեղին , ես զիս կհռչակեմ թագաւոր Մադագասկայ » :

« Ովաննա ! պատռախանեց հետաքրքիր եւ անտարբեր ամբոյսն . . . կեցցէ՛ Ռադամա Ս. Մադագասկարի թագաւորն ! »

Կենդանի մնացած իշխանին թագ կապեցին , և Բենիամին , իր փառամոլ մօր հետ , պարկի մէջ դրին և ծովն նետեցին : Եւ Ռադամա Ս. անուշովեամբ ընդունեց երոպական վաճառականներու երեսփոխաններն , որք եկեր էին շնորհաւորել անոր ուրախայի գահակալութիւնն :

Ռադամա Ս. շատ տարիներ թագաւորեց , բայց քիչ յուսալով իր տոհմի ժառանգութեանց նախնի անցիցն , կարելի եղածին չափ , ամեն հնարքի գործ դրեց որ Եւրոպայէն եկած մարդասիրութեան և իրաւանց իղէաներն պատուաստէ Մադագասկարի ժողովրդեան խակ մտանց :

ՆԱԽԱԶՐՀԵՂԵՂԵՍՆ ՄԱՐԴ

Արշիլիդայ լրագիրն կժանուցանէ ըսելով . « Մեր Հայրենակից Պարոն Բուշեր զը Պերթս , որ ևս խաչնեղեղեան մարդոյ (1) և կկրտսեմ անորանց

(1) Երկրաբանութիւն եւ գիտարիւն է և Հոռմէական և Բոյրքական եղիմիոյրոսաց և հոլմոսաց

հեղինակն է , գտաւ վերջապէս պեղական մարդն , որոյ գործերն արդէն մեզ ծանուցեցին . և որոյ սակորներն տակաւին չէր գտեր : Երեսուն տարիէ ի վեր կինտուէր զանոնք : Շատ ոսկոր անոր ցցուցեցին . այլ և ոչ մէկուն մէջ պեղական յատկութիւններ գտերէր : Եւ մանաւանդ կցանկար նա տեղն ի տեղն տեսնել զանոնք կամ անոնց խշտին մէջ : Սպա պարագային մէջ խիշտն կամ դիւքն ամենէն աւելի արժէք ունի . հոն է երկրաբանական սպիւցոյցն » :

« Վերջապէս անխնջ Երկրաբանի փափագն կատարուեցաւ . և կրցաւ նա անձամբ անձին նախաջնեղեղեան կուղէն այնչափ ցանկալի ոսկորներն հանել » :

« Ահա անոր գիտի հանգամանքն , որ տեղի ունեցաւ Մուլին-Բիլիոն-Լէզ-Սըբլիլ քարահանքին մէջ , որ շատ անգամ առաջնոց գրուածոց մէջ յիշատակուած է , և որոյ բնական կամ անխախտ վիճակն բազմաթիւ Փրանսայի և օտար Երկրաբաններ վաւերացուցեցին , զորս Սըբլիլ կհրաւիրէ ամենայն օր Պարոն Պերթսի գեղեցիկ հաւաքումն » :

« Մարտի վերջերն Հալտոր բարտաւն , որ նոյն քարահանքին մէջ կրանի , տալած մէկ դայախ խաղի հետ անոր մէկ փաթ կտոր ոսկոր բերաւ , զոր հոն գտերէր : Պարոն Պերթս զայն աւազէն մարբելով տեսաւ որ մէկ խիստ աւելած առամն է , զոր եւ համարեց մարդոյ սեղանատամն : Եւ խաղի Հալտորի ետեւէն Մուլին-Բիլիոն դնաց եւ վերահասութիւն ըրաւ այն տեղին , ուստի տապարն և առամն ելեր էին . խնայաւ . որ հոն երկրորդական հող չէ թափանցեր . և խոյն շարունակել տուաւ : Առջի օրն նոր արդիւնք չստացաւ . բայց համոզուած գողով որ հոն պիտի ըլլայ այն մարմնոյ . մնացորդն , որոյ սեղանատամն արդէն ստացերէր , Պարոն Բուշեր պեղողներուն պատուիրեց որ իր բացակայութեան ատեն , եթէ որ ևս իցէ բան գտնեն՝ ամենէն չխախտեն և գան խաղին իրեն խմայնեն : Իրօք ալ , Մարտի 28ին պեղող Վասթօրն գնաց անոր խմայ տալ որ սակրի նման մէկ բան կուղին մէջ կերէի : Պարոն զը Պերթս հոն երթալով՝ երկիրն Վասթօրի ըսածին պէս գտաւ . և ոսկրի ծայրն , որ իր խշտին մէջ թաղուած էր , երկու հարիւրամետրի չափի դուքս ցցուեց էր : Պ. զը Պերթս կամելով զայն ամբողջ ձեռք բերել , փայտատալ անոր չըջապատն բանալ տուաւ և ամբողջ հանեց հողէն ի մեծ ուրախութիւն իւր » :

Եւ իր նախատեսութեան մէջ չէր խաբուեր , առամն զղլուին ծանուցեցին . և հողէ հանած կտորն մարդոյ ծնօտ էր . — որով երեւելի մէկ խնդիր լուծուեցաւ : Պեղական այս մարդս , զուցէ առաջինն (1) է , որոյ երկրաբանական դիւքն ամենայն պար-

հաստատութիւն Եւրոպայի Համալսարաններուն մէջ դաս կարտի : Դիմաց միայն Չանուծի անկօրոք աստուածակրտսեմ հաւորիկն ստուալ , որպէս զի այս շահաւոր գիտարիւնս Հայոց մէջ ալ անկող ուսմանց կարգն անցնի :

(1) Ս.յս և այսպիսի խնդիրներ , որք մեր աչքին մտած են և տեսնելիս արժէք չունեն , Եւրոպացոց աչքին , ընդ հախառակն , մեծ կիտ ունեն : Այդիս տեսնելուն շրնեղեղե կարացուէր . այժմ շնորհիւ երկրաբանութեան , այն ամեն տեղ ընդունուած է . առաջ

զուգահեռ հաստատուած է (ըստ որում, յաջող դիտարկումով, վիաներ ալ հոն գտնուեցան)։ քանի մի հարկւրամետր հեռի կար նոյնպէս դայլախաղէ տալուած մէկ տապար, նոյնպէս հողին մէջ խրած, ուստի Պ. Բուշեր դը Պերթիսի հրաւիրմամբ, Պ. Օսմայլը Ղիմիր, նորահաս հնագէտն և ճարտար գծագրիչն, որ Աբովիլ գնացող գիտուններուն լաւ ծանօթ է, հանեց բայց ոչ առանց թոխրիի օժանդակութեան : »

« Մէկ բան, որ բոլոր հանդիսականներուն զարմանք պատճառեց, այն էր, որ ծնօտի, տալած գայլախաղերու և կրօնած խիճերու գոյնն ճիշդ նման էր զանոնք պարունակող հողի գոյնին, որ էր մութ և գրեթէ սև, բոլորովին տարբեր վերի կողերու դեղին և մոխրագոյն գոյնէն և ստորին կողի ճերմակ կաւիճէն, որոց վերայ դետեղուած էր այն : »

« Վերի կողերն, զատաբար չափերով գտան որ պեղական ծնօտն և տապարներն 4 մետր և 52 հարկւրամետր մակերեսովէն խոր թաղուած էին և կաւիճին՝ շատ մօտ : Մուլին-Բիշոնի կողն ձորի գաղաթն եղած տափարակի վերայ ըլլալով՝ Սոմ գետի եւ ծովու մակերեսութէն 30 մետր բարձր է : »

Կենդանաց Գոսփօրականութիւնն : — Դատ անդամ կատարաւ որ ծովու ձկանց եւ բանի մի կենդանեաց միան փոխէն յառաջ կըստաւորի : Այս երևութիւն պատճառներն են գիճութիւն, թթուածին և ջեր : Պ. Հանկել գերմանական դիտնական մէկ օրագրի մէջ այսպէս կ'ըստի խողի մի վերայ տեսնուած երևութիւն վերայ : « Լոյսն ճերմակ արծաթադոյն էր. և մօտաւոր առարկաներն կըստաւորէր. սակայն մակերեսութեան էր միայն. ըստ որում դանակով միան կտրելէ յետոյ՝ նոր կտրուած տեղն խաւար կ'ընար, մինչև որ հաւանականաբար օդի թթուածինն ազդէր : Գոսփօրական նիւթն իւղալից էր, ուր Հանկելն չկրցաւ գործարանաւոր կենդանեաց հետք նշմարել : Երբ, ալիօս, այրող սփռասի հեղուկ, (տաք մինչև 400 հարկւրաչափ) և ցուրտ ջուր վրան թափելով՝ լոյսն աներեւոյթ կըլլար : Բայց և այնպէս, այս յետին երկու պարագաներու մէջ, կենդանի մարմինն իր բնական բարեխառնութիւնն ստանալուն պէս, լոյսն ալ կերէր : Գոսփօրականութիւնն աներեւոյթ կըլլար երբ խողի միան սրարակի մէջ կ'ընէին կամ ածխային աղի (acide carbonique) մթնոլորտի մէջ, և դարձեալ կերէր երբոր քիչ մի թթուածին հոն կ'ստուգուէին : Գծմբային աղն (acide sulfurique) նոյնպէս լոյսն կ'ընէր : Կենդանական իւղն լոյսոյ տեղողութիւնն կ'ուղեցնէր, ինչպէս նաև թորեալ ջուրն. բայց կենդանեաց մարմնոց դպչելովն՝ այս հեղուկներու Գոսփօրականութիւնն չէր հաղորդէր : »

Այրածի դեղ : — Ահա այրածն ողջնյունեղու զարման : Ամեն բանի համար մոմաւ ալ տար է : Եթէ մարմնոց մէկ տեղն այրի, աւ մէկ պողոնց ալուր և վրան ջուր թափելով շիթ ըրէ, եւ այրած մորթոյ վերայ դիր որպէս զի օդոյ հետ հաղորդութիւնն կտրուի : Ասկիծն խոյն կանցնի.

կիարժեք որ քրնեղեղէն առաջ քոյսք և անասունք միայն կային. այժմ հաստատուեցաւ որ մարդ ալ կար քրնեղեղեան բուսած խաւերուն մէջ քաղուած : Դատ անգաւթաւոր պիտի ունենաւք այս գիտութեան վերայ խօսիլ, զոր սրտի մոռք ուսանք Փարիս :

Եւ քանի մի ժամէն յետոյ այրածի հետքն անգամ չեն մնար :

Ազգայնական Ամուսնութիւնք

Պ. Բօննաֆոնտ իր յիշատակարանի վերջն այս բովանդակութիւնն կ'ընէ ազգայնական ամուսնութեանց համար, որ ըստ բաւականին կ'ընէ անոր նպատակն :

« Վերոյիշեալ դիտողութիւններէն կ'ըզակացնենք : »

1. Ամեն ազգ և ամեն ժամանակ ազգայնական ամուսնութիւնն զնապակար համարներն մարդկային ցեղից կատարելութեանն :

2. Քաղաքական և կրօնական օրէնքն միշտ եւ ամեն ատեն արգելներն դայն :

3. Ազգայնական ամուսնութիւններն այնչափ այլ ամեն զգայարանաց եւ գործարանաց վերայ կ'ազդեն, որչափ լսելեաց վերայ : Խուլ և համբերութեամբ հաւքած ծանօթութիւններն այս խնդրոց վերայ հետաքրքրական տեղեկութիւններ կ'արուեստեն : . . .

4. Եղած յիշատակարաններն բաւական են ազգայնական ամուսնութեան դէպ հետեանքն ապացուցանելու եւ այս կերպ զուգաւորութիւններս խափանելու ամեն հնարք բանեցնելու կարեւորութիւնն :

Օրաճան փողոյն կանակ ուղարկելու համար :

Օրաճան փողով թուղթ ուղարկելու առաջին փորձն Լոնդոն եղաւ : Փաստի ընդհանրական վարիչն և թղթաղորդի հնարօղն ներկայ էին այս փորձիս : Նամակի ծրարներն Էստեր-Սքվերի կայարանէն Դաւ-Եվայլսոլ փողոցի արեւմտեան հիւսիսային կայարանն նետուեցան, և 55 ակնթարթի (մէկ վայրկեանէն պակաս) մէջ իրենց տեղն հասան : Լորդ Ստանլէյն և Պ. Բոլանդ Հիլն փորձի կատարեալ յաջողութեանն վկայեցին և որոշեցին որ շուտով թղթոց երթևեկն ի ձեռն օրաճան փողի ըլլայ այսուհետեւ :

Այս ճարտար գրութիւնն Գրանսա ևս պիտի ընդունուի, գոնէ ի Փարիս : Առաջարկութիւնն կ'ընուի. և ձեռնարկութիւնն ոչ անսպասելի պիտի ըսկսի : Օրաճան փողն ի գործ դրուի պիտի ոչ միայն երկաթուղեաց կայաններէն մինչև Փաստի պալատն թուղթ տանել բերելու համար. այլ և նոյն կայաններու և թաղերուն մէջ :

Զմուսնն դիակաց Ամերիկայի : Ամերիկայի Միացեալ-Տէրութեանց մէջ դիակաց զմուսնն յաճախեւ է, եւ հետեալ կերպիւ կ'ընեն : « Սրբի դիակարգն (զմուսնն) մէկ երակ կ'ընտուէ, ուր կարելի ըլլայ գրեթէ ծայրն մտցունել : Թեև վերի մասն եղած հիւսկալ երակն կամ պարանոցի երակներէն մէկն շատ յարմար է այս գործողութեան : Զմուսնը հեղուկն այս երակներու մէկուն մէջ կ'ընտեցնէ, որ է շիւղ կամ սիւրյիմէ եղած սնդիկ (փոստօթքոլիւս զը մեռկիւս) մինչև որ հեղուկն մարմնոց ամեն մասերուն մէջ թափանցէ : Հեղուկն երբեմն ջրի կ'ընայ. երբեմն ալ այնպէս կ'առարաստուի, որ ջերմ եղած ատեն հեղուկ կ'ընայ եւ պողով շատ կամ քիչ կ'կարծրնայ : Հեղուկն դիակին մէջ լեցունելէն յետոյ երակի բերանն կ'ոյցնէ եւ զգուշութեամբ կ'կարեն այն ծակն, զոր, պէտք եղեր էր, մորթին մէջ բանալ, որով եւ գործողութիւնն կ'ընայ : » Ամերիկացի

դիտողական աստիճանաւորաց մեծ մասն, որք պատերազմի դաշտին մէջ մեռան, այս կերպիւ զմուսնեցան և իրենց ընտանեացն ուղարկուեցան :

(Cassell's Family Paper.)

Մէճմուսյի 551 թիւն կարգացինք. եւ խորին կարեկցութենէն զատ այլ բան չգրացինք : 11 տարի թուղթ մըրէ, 11 տարի փորձ և հմտութիւն ստանալ, անտեղի յարձակումն ընել, աղբիւսներէ հաւքած չարախօսութեանց ապատանիլ եւ մեր հարցմանցն եւ պահանջմանցն եւ ոչ մէկուն անգամ պատասխանել. ահ, տախտի աններելի է, անտանելի է, ամօթալի է : Մէք, Մէճմուսյէն գրողեալ մարտի ասպարէզն իջանք, մեր կրօնաւորական անդէն կտրծքն անոր ամեն երեւակայական շանթերուն դիմադրեցինք, հարուած տուինք և հայ հոյութեան հարուած ստացանք. կըռեցինք մեր ոտնիս հանձարի, հմտութեանց և տրամաբանութեան չափն եւ տեսակն. եւ չորս զիս դատար կոթիւն միայն տեսնելով, լաւ ևս, ուրուականներ միայն, կամիտիւմ մեր դրօշակն և զինադադար կընեմք. այլ ոչ հաշտութիւն : Աս այժմս այնչափ բաւական յաջողութիւն է. լի եմք յուսով, որ թշնամին, ինչպէս մինչև ցայսօր, մեր թիկունքն չէ տեսեր, այսուհետեւ ալ չալիտի տեսնէ վասնզի մեր իրաւունքն յախտեանական արդարութեան վերայ հիմնեալ է, և մեր միակ նպատակն է մեր սիրելի ազգն իր ոգեսպառ ճիններէն ազատել, որ է յիսուսեան կեղծաւորութիւն, յիսուսեան չարախօսութիւն, յիսուսեան բարոյական ժանտախտ : Թող մեր անձն բամբասուի, զրպարտուի եւ բոլոր անարգութիւն կրէ. մեք ասոր համար ծներ եմք. փոյթս չէ ամենեւին. բայց թող Հայութիւնն կենդանի մնա, թող Լուսաւորչի ազատ և անարատ եկեղեցին խոզերու կոխան չըլլա. ահա մեր միակ և մշտնջենաւոր ուխտն : »

Խմբագրական սրտոքն հարկ կ'ընէ մեր վերայ հրատարակել մեր թերթի էջերուն մէջ հետեալ նամակն, զոր կուղղէ մեզ Մանչեստրի Պատուելի բանիբուն և հայրենասէր ազգայիններէն մէկն :

Մանչեստր. 4 Յուլիս 1864 .

Գերապատիւ Խմբագիր Երկրագունդի :

Մէճմուսյի 551 թիւը, փոխանակ Երկրագունդի հարցմունքներուն, յօդուած առ յօդուած պատասխանելու և իր անցեալ և ներկայ չարախօսութեանցը խարխուլ ամբարտաւը, կամ նոր նեցուկներ դնելով, բանել թարթափելու որպէս զի անոնց փլատակներուն տակ ինքն ալ մէկ տեղ գայթ ի գլոր խայտառակութեան անդունդը չըզլորի, Մէճմուսն, կըսեմ, մանրամասնութեանէ կիտիւնչի, ապացուցներէ կը խրտնի, ճշգրտութենէ կը հաղածուի, իր փրկութիւնը անսահմանի, ամայիի և դատարկութեան մէջ կը փնտռէ, ուր լեղրազարութիւնը միայնակ կ'ընայ ճախրել և որ տրամաբանութեան, տրամախոհութեան և մարդկային արժանապատուութեան հակոտնեան է :

Ինչ և իցէ, Երանաշնորհ Հայր՝ աս դիտողութիւնները մէկ զի թողունք որովհետեւ ամեն դրագէտ, խելացի և անկեղծաւոր անձը Մէճմուսյի և Երկրագունդի վիճարանութեան սկիզբը, մէջը և վերջը կարգաւոր լաւ հասկցաւ թէ ով կախը սխառ, ով քաջաբար դիմադրութիւն ըրաւ, ով չարախօսութեանց ապաւինեցաւ, ով

Անթախ Կարթա—Grey T Cloths.

19	12X10	2 0	22	5/ 0	5/ 9
"	12X12	2 8	"	6/ 0	6/ 9
"	15X14	3 0	"	7/ 0	7/ 9
"	15X15	4 0	"	8/ 7 1/2	9/ 10 1/2
29	12X10	4 0	24	8/ 7 1/2	9/ 6
"	14X12	5 0	"	10/ 6	11/ 9
"	15X15	6 0	"	13/ 3	14/ 6
32	14X13	6 0	"	12/ 6	13/ 9
"	15X15	6 0	"	13/ 3	14/ 6
"	15X16	7 0	"	15/ 6	17/ 0
"	17X17	7 0	"	17/ 9	19/ 0
36	15X15	8 0	"	18/ 6	19/ 6
"	17X17	8 0	"	20/ 3	21/ 9

Հասարակ պն ապի-
նե ըն անիտիոն են.
բայ լա տեսանիւնը
3 փ. թօփին բարձրա-
ցան :

Անթախ Ամերիկան—Grey Long Cloths.

27	17X17	7 0	36	17/ 6	19/ 3
32	"	8 0	"	20/ 0	22/ 0
36	14X11	6 0	"	14/ 3	16/ 0
"	14X12	7 0	"	16/ 4	18/ 9
"	14X13	8 0	"	18/ 0	21/ 6
39	14X13	9 0	"	19/ 6	23/ 6
"	14X13	10 0	"	21/ 8	25/ 6
45	14X12	9 0	"	19/ 6	23/ 6
"	14X13	10 0	"	21/ 8	25/ 6

Անիտիոն են :

Անթախ Դրոշիկա—Grey Shirtings.

39	12X 9	5 4	8 1/2	13/ 0	13/ 9
"	14X10	6 0	"	15/ 0	16/ 0
"	14X12	7 0	"	17/ 0	18/ 0
"	14X13	7 0	"	17/ 6	18/ 6
"	16X15	8 4	"	20/ 6	22/ 0
"	16X16	8 8	"	21/ 6	23/ 6
"	17X17	8 4	"	22/ 6	23/ 9
45	14X10	7 0	"	17/ 6	18/ 6
"	14X12	8 0	"	20/ 6	21/ 6
"	16X15	9 0	"	22/ 9	24/ 0
50	16X15	10 0	"	25/ 0	26/ 6
54	16X15	11 0	"	28/ 6	30/ 0

Նշանակելու ար-
ժանի փոփոխութիւն
չկայ . բայց զինքն
կորստան :

Անթախ Մեքեր—Grey Jacquets.

39	10X 8	2 1	20	5/ 9	5/ 10 1/2
"	12X12	2 2	"	6/ 1 1/2	6/ 6
"	14X14	2 8	"	7/ 1 1/2	7/ 6
44	12X12	2 6	"	7/ 3	7/ 9
"	14X14	2 12	"	8/ 0	8/ 6

Անիտիոն են եւ
կարի չեն փոփոխուիլ :

Անթախ Միւս—Grey Mulls.

39	10X 8	1 5	0	4/ 6	4/ 9
"	10X 9	1 7	"	4/ 9	5/ 0
"	12X11	1 12	"	5/ 9	6/ 0
"	14X12	1 10	"	6/ 1 1/2	6/ 4 1/2
"	14X13	1 9	"	6/ 3	6/ 6
"	16X14	1 9	"	6/ 4 1/2	6/ 7 1/2
44	16X15	2 1	"	7/ 1 1/2	7/ 6

Գնորդը բազում
չեն . բայց զինքն
հաստատուն են :

Ճերմակ Սալաչիւր—White Tanjibs.

29	1 12	12X 9	20	5/ 1	5/ 3
"	2 0	14X10	"	5/ 11	6/ 1 1/2
33 1/2	2 0	12X10	"	5/ 11	6/ 1 1/2
34 1/2	2 8	14X10	"	6/ 11	7/ 1 1/2
38/9	2 8	12X10	"	7/ 0	7/ 2
"	3 0	14X10	"	8/ 2	8/ 4 1/2
43	3 8	14X10	"	9/ 2	9/ 4 1/2
46/7	3 12	14X10	"	10/ 4 1/2	10/ 7 1/2

Գինքն բարձրա-
նալու կմիտեն :

ՄԱՆԱԾԻ

Վառըր Տուխտ—Water Twist.

No.	4/14 միջ. թիւ	12/1	4 1/7	1/ 9	2/ 4	2/ 5	2/ 8
"	16/24	"	20/2	1 1/2	2/3 1/2	2/ 5	2/ 7 1/2
"	26/32	"	30/2	4 1/2	2/6 1/2	2/ 8 1/2	2/11 1/2
"	38/42	"	40/3	0	3/ 1	3/ 2	3/ 3 1/4

Աւելի կփնտուին բարձրացած գիներով :

Միւս Տուխտ—Mile Twist.

No.	4/14 միջ. թիւ	12/1	2 1/2	1/ 7	1/ 8	2/ 3	2/ 5
"	16/24	"	20/1	10	2/ 0	2/ 1 1/2	2/ 6
"	26/32	"	30/2	1	2/ 3	2/ 4	2/ 7 1/2
"	38/42	"	40/2	4	2/ 5	2/ 6	2/ 8 1/2

Աւելի ինդիք կայ ուժեղ գիներով :

Էքստրա Մանած—Extra Hard.

No.	4/14 միջ. թիւ	12/1	8 1/2	2/ 0	2/ 2	2/ 6	2/ 7
"	6/24	"	20	—	—	2/ 6	2/ 7 1/2
"	26/32	"	30	—	—	2/10	2/11

Սալա ինչ լաւագոյն են գինքն եւ վաճառումներն :

Կրկնաթել Մանած Հիւսելու և Կարելու

Double Yarns, Knittings, and Sewings.

No.	4/14 միջ. թիւ	2	/ 9 1/2	2/0 1/2	2/ 1 1/2	2/4 1/2	2/ 6 1/2
"	6/24	"	20	2/ 2 1/2	2/3 1/2	2/ 5 1/2	2/ 8 1/2
"	26/32	"	30	2/ 6 1/2	2/8 1/2	2/ 0 1/2	3/ 0 1/2
"	40	"	—	2/9 1/2	2/1 1/2	3/0 1/2	3/ 3 1/2

Աւելի կփնտուին . եւ ամեն տեսակի գինքն լիարժէքն կ'ը փ.
բարձրացան :

ԲՈՒՐԴ : Լիւրսաւ և Լոնդոն : 2 Յուլիս :

Անցեալ ամիսն բուրդի առևտուրն հանդարտ էր , և պիտոյից
պահանջմանց չափ միայն . ունեցողներն ամբողջ կ'պահէին . և զի-
նքն իջնելուն նշան չկայ : Գաղաքականութեան անաւարտ խնդիր
ներն կստիպեն ունեցողներն պահել մինչև որ հորիզոնն պարզուի :
Օտար բուրդ բաւական ծախուեցաւ : Քիլի լաւ բուրդերն բարձր
գինով ծախուեցան , ինչպէս նաև ճարպոտն : Իսկ փերիլին հազա-
րաւոր քաւեր անփոփոխ գնով : Բույննոս Էրինն . թոյլ էր : Արե-
ւելեան Հնդկաց բուրդ կուգուի և բարձր գինով բաւական ծախ-
ուեցաւ : Ալքիակայի գինքն բարձրացան : Անգլիոյ և Իրլանդիոյ
բուրդերն քաղաքական շփոթութեանց պատճառաւ կանգ առերեն :

	գին	կարգի
Երկարտուի ճերմակ լաւն	0/ 8 1/2	1/5
Ալքիակայի վ խորին և Սլոփիայի լաւն	0/ 5	1/2 1/2
Էնկիլիի ճերմակ փերիլ	2/ 9	2/10
Իզմիլի լուսնուած Ա. տեսակն	1/ 2	1/3
Սիդնէյի լաւն	2/ 2	2/10
Պարսից ճերմակ Ա.	1/ 5 1/2	2/3
Ռուսիոյ լաւ մերինոս	1/10	2/8
Սպանիոյ Լոնեզա	1/ 6	2/5
Բրուէի լուսնուածն	1/ 2 1/2	1/5
Նոր Զելանդի	0/10	2/1
Մեքսիկայի	0/ 0	0/0

ՄԵՏԱՔՍ : Լոնդոն : 2 Յուլիս :

Մետաքսի շրջաբաղանն , ամիսն մի անգամ ելլելով , ետեւա-
դուեցն ալ պոտենտաւ , մետաքսի առևտուրի վերայ ամիսն մի
անգամ պիտի խորհրդածէ , և անոր գինքն փոփոխէ : Դարձում
մէջ ծախուեցան 13,094 լիարժէ հում մետաքս , որոցմէ 10,434
Ռուստերդամ . 212 Քուլոյն . 2,046 Համբուրգ . 402 Բեռլին
և այլն :

	գին	կարգի
Բանկալայի Ա. տեսակն Սուրբալի	19/ 6	22/ 0
= Ռադնալորի	12/ 0	20/ 6
Չինաստանի Յատլէ	19/ 6	24/ 6
= Տայամի	18/ 0	21/ 6
Յափոնի Մէքալի լաւ տեսակն	19/ 6	24/ 6
= Մալուսի	0/ 0	0/ 0
Պարսկաստանի Ա տեսակն	13/ 0	17/ 0
Ռադնալորի	12/ 0	20/ 6
Թուրքաստանի . Բուրսայի ֆարքիքա	27/ 0	31/ 0
Իտալիոյ Միլանի Բեքզամի	22/ 0	25/ 0

ԿՅԵՆՔԻ ԱՊՐԱՆՔ :

Աւելի հասնել և Լոնդոն 3 Էլէ . Յուլիս Գորտի Գորտի 1
Լոնդոն . Էլէ . Լոնդոն Էլէ . Լոնդոն Էլէ . Լոնդոն Էլէ . Լոնդոն Էլէ .
10 Էլէ . 2 Էլէ . Լոնդոն Էլէ . Լոնդոն Էլէ . Լոնդոն Էլէ . Լոնդոն Էլէ .
Էլէ . Էլէ . 13 Էլէ . 10 Էլէ . Էլէ . Էլէ . 16 Էլէ . Էլէ . 18 Էլէ . 4 Էլէ . Էլէ .
Էլէ . Էլէ . 1 Էլէ :

	գին	կարգի
ՀԱՔԱՐ : Բանկալայի Կապիտոր	43/ 0	50/ 0
= Բենարսի ճերմակն	43/ 6	45/ 6
= Դատի	39/ 0	43/ 6
= Մադրասի ճերմակն	47/ 0	51/ 6
= Չինի Աիամի ճերմակ և զեղինն	43/ 0	47/ 0
= " Թուի տեսակն	33/ 6	40/ 6
= Բրազիլի ճերմակն	41/ 6	46/ 0
= " 10 լիարժէց գլուխ	38/ 0	39/ 0
= Հալապի ճերմակն	47/ 6	49/ 0
= Արևմտեան Հնդկաց միջակ	40/ 0	41/ 0
= Գուստամալայի լաւ սեն	37/ 0	43/ 0
= Մանիլայի	0/ 0	0/ 6
= Յալայի	43/ 0	47/ 6
ՍՈՒՐՃ (քաւիլէ) Մարքէյն կամ Լոնդոն	94/ 0	102/ 0
= Յալայի և Բաւարիայի	76/ 0	86/ 0
= Պորտո Լիկայի	67/ 0	84/ 0
= Այն Գովիզի	62/ 0	72/ 0

	գին	կարգի
ԲՈՒՆՁ Բանկալայի	9/ 6	14/ 0
= Մադրասի	8/ 3	10/ 3
= Փատնայի	12/ 6	21/ 0
= Կարոլինի	30/ 0	40/ 0
ՅՈՐԵՆ Օդետայի Գուրդերն	40/ 0	44/ 0
= Միայեալ Նախնադաց	40/ 0	45/ 0
ԳԱՐԻ	25/ 0	29/ 0
ՄԱՐԱՅՈՐԵՆ	29/ 6	31/ 0
ԿՏԱՎ ԱՏ Եղիպրոսի	56/ 0	65/ 0
= Ռիդայի Լ	52/ 0	53/ 0
ԿՈՃ (զէնէֆիլ) Յամալիքի Խանթարն	140/ 0	190/ 0
= Արիւնիլին	50/	51/ 0
ՌՕՄ Յամալիքայի Կալոնն	3/ 8	4/ 8
= Կղզեաց և Հնդկաստանի	1/ 4 1/2	1/ 5
ՊՂՊԵՂ (բիւն) Մալաբարի սեն կարգն	1/ 4	4 1/2
= Սինդաբորի սեն	7/ 3 1/2	7/ 3 1/2
= ճերմակ տեսակն	1/ 6	1/ 1
ԹԵՅ Կոնգու	7/ 7 1/2	2/ 9
= Սուլոն	1/ 0	2/ 3
ՏԱՔԻԵՂ (քաւար)	2/ 0 1/2	2/ 1/2
ՍՅԻՐՆ Թուրքաստանի	18/ 6	19/ 0
ԽԵԺ (զամբ) Արաբիոյ Խանթ	70/ 0	85/ 0
= Բարբադիոյ	60/ 0	68/ 0
ԳԻՏՈՐ (մազը) Թիւրք. Կապրոն	170/ 0	180/ 0
= ճերմակ և սլա տեսակ	140/ 0	150/ 0
ՃԵՀԻ Պարսկաստանի	75/ 0	85/ 0
= Իզմիլի	39/ 0	42/ 0
ԿԱՂԻՆ ՎԱՅՐԻ (փալամուտ) Թանն	14/ 0	17/ 0
ՏՈՐՈՆ (բեօք բոյիա) Իզմիլի . Խանթ	48/ 0	52/ 0
= Արաբիոյ , Արաբիի և Կիպրոսի	0/ 0	0/ 0
= Բոմբայի	24/ 0	25/ 0
ԿԱՆԵՓ Ռիդայի	37 10/ 0	0/ 0
= Մանիլայի	33 10/ 0	35 10/ 0
= Բոմբայի	18 0/ 0	29 0/ 0
ՈՐԱՆ ԿԱՐՄԻՐ (քրմ) ճերմակ . կարգն	3/ 3	3/ 7
= սեն	3/ 3	4/ 8
ԼԵՂԱԿ (շիվիտ) Բանկալայի լաւն	8/ 0	8/ 4
= միջակ և ստորին	6/ 1	7/ 4
= Ռալին	2/ 0	6/ 6
= Մադրասի ամեն տեսակն	1/ 0	5/ 9
= Քիւրաւին	1/ 9	6/ 8
ՇԻՖ գլուխ Խանթ . լիւր	0/ 0	6 5/ 0
ՆՇԱԻՐ	6 0/ 0	6 2/ 1/2
ԳԸՐԸՄ ԹԱՐԹԱՐ Յոսնայի	112/ 6	115/ 0
= զեղին	95/ 0	105/ 0
= Թուխն	85/ 0	92/ 6
ՄԱԳՆԵՋԻԱ	42/ 6	45/ 0
ՎԱՐԳԻՆԻՂ (զիւլ հաղի) . Ենցան	16/ 0	24/ 0
ՄԵՂԱՍՄՈՄ Հնդկաստան . Թան . լիւր	0/ 0	12 0/ 0
= Ամերիկայի	8 15/ 0	9 0/ 0
ՃԱՐՊ Պետերսբուրգի Մ. Շ Խանթ	41/ 0	00 0/ 0
= Սեւ ծովին եկածն	41/ 6	0/ 0
= Հարաւային Ամերիկայի	00 41/ 6	00 0/ 0
ԹՈՒՉ (ինճիլ)	35/ 0	00 55/ 0
ՉԱՄԻՉ . Վալանի	00 27/ 00	29/ 0
= Իզմիլի կարմիրն	00 25/ 00	30/ 0
= Սուլթան Ա.	00 37/ 00	43/ 0
ՉԵԺ Կէլիպուրի 252 գալոն (Թան)	61 0/ 0	62 0/ 0
= Արևելի և Մալիայի	55 0/ 0	56 10/ 0
Թիւրքասի	58 0/ 0	0/ 0
ՄԵՏԱՂՔ . սղինն . սանի տակ	105 0/ 0	0/ 0
= Թիւրք (շիտ)	100 0/ 0	00 0/ 0
ՉԻՆԳ	00 0/ 0	0/ 0
ԵՐԿԱԹ ձող	8 0/ 0	8 5/ 0
= գամբու	9 10/ 0	10 0/ 0
= Թիւրք	11 10/ 0	12 0/ 0
ԿԱՊԱՐ (քուրչուն) Թիւրք	21 17/ 6	22 0/ 0
ԱՆԱԳ (քաւայ)	110 0/ 0	111 0/ 0
գին սնտուկի		
ԹԵՆԵՔԻ փայտի ածուխով i.e	23 6/ 0	26 0/ 0